

SOCIOLOGIE

STRATEGII DE DEZVOLTARE COMUNITARĂ ÎN RURALUL CLUJEAN

Andrei Negru

Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca

Abstract. In the present context of the EU integration, the development of Romanian rural areas must meet the environmental and agricultural values and global norms. The rural development policies and strategies, regardless of their range, must be the result of internalizing the objectives elaborated on this field by the responsible international organisms and institutions. Among these objectives, the most important is that of sustainable development, with its three equally pondered components: economic, ecological and social. In keeping up with this challenge, sustainable development represents the main objective of the development strategies drafted in the last years for our rural milieu. As a matter of fact in many of the community strategies (which aim at an administrative-territorial community) or of the inter-community strategies (which aim at additional communities, having relatively homogenous geo-economical characteristics), the accent lays on the ecological and economic components, the social one being often only subsidiarily approached. The central point of interest of all these strategies, in this case of rural communities from the area around Cluj, is that of attracting external financing through projects prevalently centered on the development of local infrastructure. Such a vision on community development, although it has indubitable benefits on the short and middle term, it does not contribute at mobilizing local human potential (at stimulating association and cooperation among the members of the community, unification of local interests, participation to the elaboration and implementation of development projects) and diminishing the passivity of rural people, which is very accentuated at this moment.

Dezvoltarea comunitară este definită în literatura sociologică românească ca un ansamblu de „schimbări voluntare în, prin și pentru comunitate” sau ca „o familie de schimbări în plan social pentru care se specifică locul, modul de realizare și finalitatea. Toate cele patru elemente – motivația, spațiul, modul de realizare și finalitatea – sunt necesare pentru ca schimbarea să îndeplinească cerința de a fi de tip comunitar. Elemente de gradualitate intervin însă în legătură cu fiecare dintre ele. Transformarea se poate produce pentru toată comunitatea sau

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. VI, 2008, p. 115–132

numai pentru o parte din ea, cu participarea unora sau a tuturor membrilor ei, cu impact pentru puțini, mulți sau toți membri.”¹

Realizarea optimumului dezvoltării comunitare este în strânsă dependență de manifestarea în plan comunitar a trei valori fundamentale: solidaritate, transparență și competență. Absența solidarității afectează participarea și cooperarea membrilor comunității în acțiunile de interes comun, lipsa transparenței distruge solidaritatea, în timp ce lipsa competenței are ca efect mărirea costurilor unor proiecte, precum și pierderea încrederii populației în instituțiile implicate în dezvoltarea comunitară².

Dezvoltarea comunitară nu trebuie confundată cu dezvoltarea comunității, care se produce, în general, fără participarea conștientă și voluntară a membrilor acesteia, schimbările petrecute în cadrul ei fiind, de obicei, rezultatul acțiunii unor factori exogeni. În cadrul dezvoltării comunitare, orice comunitate care se preocupă de dezvoltarea locală nu are doar un rol pasiv, de aplicare a unor politici de dezvoltare, elaborate în general de către persoane sau instituții din afara sa, ci mai ales un rol activ, „de a suscita inițiativele locale, de a suscita realizarea de proiecte, de a inventa cu administrațiile locale, de a surmonta împreună blocajele”³, de a elabora și de a pune în operă, în ultimă instanță, politici de dezvoltare conforme cu propriile interese.

Dezvoltarea comunitară este un demers de activare și de interacționare a actorilor locali (membrii comunității, precum și „persoane specializate” pe acest teren – „facilitatorul”, „animatorul comunitar”, „promotorul local”, „agentul de dezvoltare comunitară”⁴), care valorifică resursele umane și materiale de pe un teritoriu dat, în urma negocierii cu factorii de decizie de la diferite niveluri ale socialului (local, intercomunitar, județean, național și, mai nou, în condițiile actualei globalizări, chiar internațional). Ea este un demers complex, global și local, strategic și pedagogic, partenerial, prospectiv, descendent (presupune implicarea unor instituții publice, cu rol orientativ în elaborarea și gestionarea unor proiecte locale) și ascendent (respectiv proiecte au la bază nevoi concrete, identificate de către comunitatea locală). „La o reală dezvoltare socială locală se poate ajunge dacă există voința de diagnosticare a comunității și voința de a exprima și accepta exact ceea ce s-a diagnosticat, dacă există capacitatea de identificare a nevoilor și a problemelor reale, de (auto)organizare a forțelor locale și naționale.”⁵

Paternitatea ideii rolului major al comunităților umane în dezvoltarea socială, în general, și în cea rurală, în special, îi aparține sociologului român Mihail Cernea, considerat cu deplin temei fondatorul unei noi sociologii de ramură. „Noua ramură

¹ D. Sandu, *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practică, ideologie*, Iași, Edit. Polirom, 2005, p. 26.

² D. Sandu, *Prefață la „șase sate”*, în *Satul românesc pe drumul către Europa*, Mălina Voicu, Bogdan Voicu (coord.), Iași, Edit. Polirom, 2006, p. 13

³ I. Ionescu, *Sociologia dezvoltării comunitare*, Iași, Edit. Institutul European, 2004, p. 30.

⁴ D. Sandu, *Dezvoltare comunitară...*, p. 56.

⁵ I. Ionescu, *op. cit.*, p. 35–36.

creată de el, numită sociologia dezvoltării, face efortul să dea celor săraci atât demnitatea pe care ei o merită, precum și dreptul la cuvânt și participare în procesele de dezvoltare care afectează viețile lor.”⁶ Fiind primul sociolog încadrat în organigrama Băncii Mondiale, unde, datorită competenței sale și problematicei abordate de el, sociologia și sociologul au dobândit un statut privilegiat în proiectele de dezvoltare socială și s-a dezvoltat ulterior o adevărată divizie de cercetări sociale noneconomice (sociologice și antropologice în principal), el a implementat în cadrul proiectelor respectivei instituții, cu rol major în dezvoltarea țărilor subdezvoltate, și nu numai, principiul „Putting People First”. Acest principiu conferă oamenilor șansa de a participa efectiv la programele de dezvoltare, precum și posibilitatea de a-și mobiliza capacitățile pentru a fi mai degrabă actori sociali decât subiecți pasivi, de a-și administra resursele, de a lua decizii și de a controla activitățile care le afectează viețile⁷.

În opinia lui M. Cernea, ca și a instituției în care și-a desfășurat activitatea, dezvoltarea socială este o „dezvoltare indusă, conștient proiectată (...) care trebuie să se realizeze prin antrenarea oamenilor și în folosul lor”⁸. Dezvoltarea economică și socială a țărilor subdezvoltate sau în curs de dezvoltare, susținută și finanțată de către Banca Mondială și alte instituții de acest gen, trebuie să se realizeze prin intermediul unor strategii locale, comunitare, în care să fie particularizate, cu ajutorul și în folosul beneficiarilor direcți, obiectivele generale considerate dezirabile (reducerea sărăciei prin creștere economică rapidă și distribuție echitabilă, reducerea poluării, protejarea biodiversității, îmbunătățirea managementului forestier etc.). Luarea în considerare a opiniei celor în cauză privind propria dezvoltare poate contribui foarte mult, consideră reprezentanții acestor instituții, la eficientizarea intervenției în dezvoltare și îi poate stimula pe aceștia să susțină dezvoltarea, odată ce finanțările au fost autorizate⁹.

*

* *

În elaborarea strategiilor de dezvoltare comunitară, a celei rurale în speță, actorii sociali locali și reprezentanții unor instituții cu atribuții în domeniu din țara noastră trebuie să pornească însă de la ideea că „dezvoltarea ruralului românesc și a agriculturii din România vor trebui să fie în concordanță cu valorile și preceptele globale privind mediul, agricultura și rolul tradiției. Politicile de dezvoltare rurală din România vor trebui să fie rezultatul internalizării creative a obiectivelor mileniului elaborate de Națiunile Unite, a dezideratelor Băncii mondiale sau a

⁶ Maria Cobianu-Băcanu, Mihail M. Cernea, *Un inovator în sociologie și dezvoltare internațională*, București, Edit. Economică, 2001, p. 17

⁷ *Ibidem*, p. 115.

⁸ *Ibidem*, p. 87

⁹ Vezi: *Rural, Environmental and Social Development Strategies for the Eastern Europe and Central Asia region*, The World Bank, Washington, D.C., Prague, June 29, 2000, p. 1.

reglementărilor precis exprimate de Agenda 2000 a Uniunii Europene.”¹⁰ În reglementările UE, de pildă, se precizează faptul că politica de dezvoltare rurală va accentua mai puțin aspectele legate de susținerea pe piață a agriculturii și va fi mai mult orientată asupra asigurării bunăstării oamenilor, animalelor și plantelor, a conservării mediului, a grijii față de natură și asigurării unei alimentații sănătoase. Ruralul trebuie gândit din perspectiva viitorului, nu ca o rezolvare a problemelor din trecut: „(...) zona rurală nu trebuie să fie privită doar ca o problemă, ci și ca o oportunitate. Politica de dezvoltare rurală trebuie să includă agricultura într-un context socio-economic și ecologic mai larg.”¹¹ Privite din perspectiva viitorului, politicile de dezvoltare comunitară rurală nu au, se pare, ca scop rezolvarea problemelor și intereselor locuitorilor actuali ai ruralului, care deocamdată, cel puțin în cazul țării noastre, sunt strâns legate de sectorul agricol, ci privesc și pregătesc acest mediu ca pe o alternativă la mediul urban din ce în ce mai poluat și, prin urmare, ca un „refugiu” pentru populația urbană, inclusiv al celei din țările europene dezvoltate.

Conceptul actual de dezvoltare rurală, promovat și susținut de către instituțiile internaționale prin intermediul unor programe de finanțare, este fundamentat pe cel de dezvoltare durabilă. Acest din urmă concept, elaborat de Comisia mondială asupra mediului și dezvoltării din cadrul ONU în anii 1983–1986 (Raportul Brundtland – „Viitorul nostru comun”), are trei dimensiuni esențiale: economică, ecologică și socială. Deși la modul ideal aceste dimensiuni sunt egale ca importanță, în realitate există în cele mai multe cazuri dezacorduri între obiectivele creșterii economice, ale protecției mediului și ale echității sociale, strategiile de dezvoltare durabilă vizând extinderea până la contopire a zonelor de interes comun ale celor trei dimensiuni¹². Conform acestui concept, dezvoltarea rurală are câteva trăsături fundamentale, și anume:

- Dezvoltarea rurală sustenabilă, care presupune dezvoltare economică echitabilă și echilibrată, cu un nivel ridicat al coeziunii sociale și al includerii, și asumarea responsabilității pentru folosirea resurselor naturale și a protecției mediului.
- Dezvoltarea rurală extensivă sau integrată, care se referă la dezvoltarea mediului rural prin extinderea mijloacelor de comunicare și informare și prin extinderea activităților din mediul rural spre sectorul nonagricol și promovarea agriculturii extensive, a cărei coordonată esențială este transferul informațional.

¹⁰ Ana Bleahu, *Dezvoltarea rurală în Uniunea Europeană*, „Calitatea vieții”, XVI, 2005 nr. 3–4, (<http://www.iccv.ro/romana/revista/rcalvit./pdf/cv.2005.3-4a06.pdf>, p. 1).

¹¹ *Ibidem*, p. 12.

¹² E. Arnaud, A. Berger, C. de Perthuis, *Le développement durable*, Paris, Éditions Nathan, 2005, p. 7.

- Dezvoltarea rurală multisectorială, care se referă la crearea de rețele și parteneriate între organizații internaționale, agenții naționale sau organizații ale societății civile, în vederea abordării multisectoriale¹³.

Aceste coordonate trebuie să se regăsească, cu necesitate, și în strategiile de dezvoltare elaborate sau în curs de elaborare la nivelul mediului nostru rural. Asemenea strategii au (pot avea), în general, ca obiect o anumită comunitate administrativ-teritorială (nu cunoaștem cazuri de strategii privitoare doar la anumite segmente teritoriale ale unei comune, cu toate că, în practică, majoritatea obiectivelor actuale incluse în diversele strategii implică mai ales satul-centru de comună) – cazul strategiilor comunitare – dar și grupuri de comune cu caracteristici și probleme similare, a căror rezolvare presupune și implică colaborarea celor în cauză – cazul strategiilor intercomunitare, care pot fi atotcuprinzătoare sau doar punctuale, dezvoltarea trebuind să țină cont din ce în ce mai mult de spațiul regional în care respectivele comunități sunt poziționate („dezvoltarea este necesarmente o dezvoltare spațială sau o dezvoltare regională”¹⁴).

În planul de dezvoltare a județului Cluj¹⁵, centrat pe promovarea dezvoltării durabile atât la nivel județean, cât și la nivel local, prin activități specifice de dezvoltare urbană și rurală, necesitatea elaborării unor strategii intercomunitare este formulată în mod explicit. Plecându-se de la ideea dezvoltării teritoriale policentrice, care presupune existența unor rețele de poli de dezvoltare în teritoriu, în cadrul județului au fost stabilite patru posibile unități teritoriale de planificare. Acestea au fost identificate pe baza unor trăsături comune ale unităților administrativ-teritoriale (comune, orașe, municipii), luându-se în considerare și posibilitatea funcționării lor unitare. Fiecare unitate teritorială de planificare include cel puțin un pol de dezvoltare, de regulă o zonă urbană, care devine centrul gravitațional al dezvoltării respectivei unități. Cele patru unități teritoriale de planificare sunt: zona metropolitană, incluzând 20 de comune dispuse în cercuri concentrice în jurul municipiului reședință de județ, alături de care mai sunt propuși ca poli de dezvoltare localitățile Apahida, Baci, Florești și Gilău. Aceste comune sunt dispuse pe o rază de până la 30 km împrejurul municipiului Cluj-Napoca, considerată optimă pentru dezvoltarea spațiului peri-urban; conurbația Dej–Gherla, compusă din 27 de comune, care gravitează în jurul polilor de dezvoltare Dej și Gherla; conurbația Turda-Câmpia Turzii, compusă din 16 comune concentrate în jurul celor două orașe; zona Huedin, care include 14 comune având ca pol de dezvoltare orașul Huedin.

Ca și în cazul strategiei generale de dezvoltare a județului, și în cazul acestor unități teritoriale de planificare obiectivele principale sunt dezvoltarea economico-socială și ameliorarea situației materiale a populației din zonă. Astfel,

¹³ Ana Bleahu, *op. cit.*, p. 1–2.

¹⁴ Simoes Lopez, *Espace et développement: Transformation de l'espace économique et développement régional*, în: *** *La théorie de l'espace humain. Transformations globales et structures locales*, CRAAL – FNSRS – UNESCO, Genève, 1986, p. 68.

¹⁵ *Planul de dezvoltare al județului Cluj*, Cluj-Napoca, 2006 <http://www.cjcluj.ro/>

Comunitatea urbană „Arieș” (asociația consiliilor locale din aria Arieș-Turda-Câmpia Turzii cu vocație de instituție publică de cooperare intercomunală și care este desemnată de consiliile membre să realizeze pentru și în numele lor servicii publice de interes comun), constituită prin liberă asociere și care are în componență două consilii locale urbane (Turda și Câmpia Turzii) și 16 consilii locale comunale (Aiton, Băișoara, Călărași, Ceanu Mare, Frata, Iara, Luna, Mihai Viteazu, Moldovenești, Petrești de Jos, Ploscoș, Săndulești, Tritenii de Jos, Tureni, Valea Ierii și Vișoara)¹⁶, are ca obiective: gestionarea serviciilor publice recunoscute și declarate de interes comunitar; formarea și funcționarea în zonă a unui „pol de competențe administrative, tehnice, financiare și economice”; identificarea, implementarea și realizarea unor proiecte, activități și obiective de interes comunitar, inclusiv prin asigurarea finanțării/cofinanțării acestora; facilitarea creării de întreprinderi și de activități economice noi; facilitarea și ameliorarea accesului cetățenilor la informațiile administrative, tehnice, economice și culturale, precum și la serviciile publice; dezvoltarea dialogului cu și între cetățeni, instituții, autoritatea locală și întreprinderi, în vederea stimulării angajamentului fiecăruia în treburile publice; dezvoltarea și facilitarea dialogului și schimburilor cu structuri similare din județ, din țară, precum și din state membre ale Uniunii Europene; elaborarea de documente de analiză, de prognoză, de gestiune și de planificare a serviciilor și activităților care cad în atribuțiile lor (planuri directe, strategii sectoriale, studii de oportunitate etc.); elaborarea și dezvoltarea unor instrumente financiare comune și coerente pentru ansamblul spațiului comunitar.

Pe lângă aceste unități teritoriale de planificare, în cadrul județului au mai fost constituite și un număr de nouă asociații microregionale, cuprinzând comune cu caracteristici geo-economice relativ omogene. Aceste asociații au fost formate la inițiativa primăriilor și au personalitate juridică, membrii lor fiind consiliile locale. Ele pot constitui o bază pentru conturarea unor complexe teritoriale, care să facă posibilă aplicarea programului LEADER¹⁷ în perioada imediat următoare. Acestea sunt: Asociația pentru infrastructură regională și dezvoltare durabilă Someș-Dej, Comunitatea urbană Arieș, Asociația de dezvoltare zonală Huedin, Asociația de dezvoltare rurală Someș-Nadăș, Asociația microregională Văile Someșului, Microregiunea Văilor Sic-Fizeș, Asociația microregională Dealurile Nordului, Asociația microregională Câmpia Transilvaniei, a noua asociație, care cuprinde comunele Feleacu, Apahida, Aiton și Tureni, nefiind nominalizată.

¹⁶ *Actul constitutiv al Comunității urbane „Arieș”*, <http://www.comunitateaurbanaaries.ro/documente/actconstitutiv.doc>.

¹⁷ LEADER reprezintă o abordare care oferă noi oportunități de dezvoltare rurală, punând bazele identificării nevoilor locale, întăririi capacității de dezvoltare și implementării strategiilor locale de dezvoltare în vederea conservării patrimoniului rural și cultural, dezvoltării mediului economic și îmbunătățirii abilităților organizatorice ale comunităților locale. Programul vizează mobilizarea actorilor locali și formarea unor grupuri de acțiune locală, capabile să preia controlul dezvoltării zonelor rurale prin întocmirea de strategii axate pe problemele identificate în comunitățile lor. (<http://www.vivreurope.org/pi/Ceder/LEADER1.doc>).

La nivelul județului Cluj, există și o asociație generală a comunelor, înființată în martie 2006, care, la rândul ei, este membră a Asociației comunelor din România, organism „cu influență foarte mare la guvern și la ministere”. Asociația comunelor a fost concepută inițial ca o organizație de tip sindical, menită să apere interesele primarilor din mediul rural în raport cu instituțiile statului (consiliul județean, prefectură, guvern, parlament) și să lupte pentru obținerea unor drepturi materiale de către aceștia (acordarea sporului de vechime, în condițiile în care primarii primeau o indemnizație lunară în sumă fixă, în funcție de categoria de mărime a unei anumite comune; acordarea unei indemnizații pentru activitatea desfășurată în comisiile de fond funciar, activitate până în acel moment neremunerată, deși primarii sunt singurii responsabili în fața justiției și a administrației de stat pentru activitatea și deciziile respectivelor comisii). Dincolo însă de aceste „revendicări”, Asociația comunelor din județul Cluj, ca și celelate asociații de asemenea nivel, își face cunoscute opiniile în cazul unor acte normative¹⁸ care vizează administrația publică locală.

„Menirea noastră este de a ne cere drepturile. V-am mai spus că nouă nu ne dădea spor de vechime. Asta am făcut prima dată (...) Noi trebuie să transmitem, primarii prin Asociația comunelor și filiala județeană, să transmitem problemele satului sus și să rezolvăm problemele, adică să creăm cadrul legislativ pentru ca fondurile europene... să poată să ajungă acolo unde trebe. Și nu unde-s dirijate de alții după ureche. Asta-i menirea noastră (...) Menirea noastră este ca prin asociere să putem accesa fonduri mai ușor. Și asta-i la filiala județeană care coordonează (...) Și noi trebe să milităm ca primarii, comunele din aceeași zonă, cu același specific (de exemplu Viișoara, Triteni, Ceanu Mare) să facem un proiect(...) un proiect pe colectare de deșeuri menajere sau rampă de gunoi sau, știu eu, drumuri de hotar(...) Să facem proiecte și să creăm infrastructură” – Int. nr. 1

Scopul asociațiilor intercomunale, aflate în relații de colaborare și nu de subordonare cu asociația mai sus menționată, este sprijinirea dezvoltării comunelor componente și reprezentarea intereselor acestora la nivel județean, regional, național și chiar internațional. Acest sprijin este prevăzut a se realiza prin pregătirea, promovarea și implementarea unor proiecte privind crearea, modernizarea și extinderea infrastructurii locale, inclusiv prin constituirea unui fond financiar comun, care să permită accesarea finanțărilor necesare derulării acestora, fie ele interne sau externe. Aceste scopuri sunt concretizate în obiective punctuale.

Astfel, în cazul Asociației microregionale „Câmpia Transilvaniei”, constituită în urmă cu un an, în componența căreia intră ca membri consiliile locale Căianu, Cămărașu, Cătina, Cojocna, Geaca, Mociu, Palatca, Suatu și Țaga, în calitate de

¹⁸ „Prin oamenii ei de specialitate, juriști, oameni pregătiți în toate domeniile, [asociația] poate interveni la nivelul deliberării legilor cu tot felul de îmbunătățiri și propuneri, care să fie cât mai adaptate tuturor zonelor din țară și pentru a apăra interesele comunelor și ale locuitorilor acestora” (Int. nr. 4).

„persoane juridice române de drept public”, printre obiectivele menționate în statutul său figurează: elaborarea și implementarea unei strategii de dezvoltare economico-socială durabilă a asociației (strategia intercomunitară), pornind de la interesele comunităților locale; elaborarea de proiecte și programe pentru dezvoltarea integrată a regiunii și sprijinirea proiectelor de dezvoltare locală (strategiile comunitare); susținerea inițiativelor locale și zonale din domeniul social, economic, cultural, turistic și al protecției mediului, reprezentarea intereselor regiunii în raport cu alte organizații și instituții; asigurarea accesului populației din regiune la informații și surse de finanțare pentru creșterea nivelului de cultură și civilizație a locuitorilor; protejarea și valorificarea în interesul populației locale a patrimoniului natural și cultural al regiunii; înființarea și sprijinirea asociațiilor de dezvoltare comunitară la nivelul localităților din regiune etc.¹⁹

După cum subliniază directoarea respectivei asociații, rațiunea principală care a stat la baza înființării ei, ca și a celorlalte asemenea organizații zonale, este aceea de a se putea constitui contribuțiile financiare proprii implicate de accesarea, prin rotație sau în cadrul unor proiecte de interes intercomunal, a unor fonduri guvernamentale sau europene.

„O singură comunitate să vină cu acea contribuție de 10-20% este destul de mult și nu poate. Dar fiind asociate mai multe comune, această contribuție este mai ușor de depus. Și atunci, prin rotație, se poate face la toate sau poate se găsesc proiecte comune. De exemplu, niște căi de acces dintr-o comunitate într-alta, care-i avantajos și pentru una și pentru alta. Și atunci e mult mai simplu. Sau introducerea apei, care poate trece de la una la alta, o legătură, un lanț” – Int. nr. 2.

O altă motivație a înființării asociației, furnizată de aceeași interlocutoare, rezidă în condiționarea acordării unor finanțări pentru derulare unor proiecte de dezvoltare comunitară de volumul demografic al comunităților care le accesează, condiție de eligibilitate prevăzută în mod explicit în programul LEADER.

„(...) noi am observat (...) că toate fondurile vin la comune cu peste 5000 de locuitori. Ei!, în mediul rural sunt foarte puține comunele care au peste 5000 de locuitori. 1500, 2000, 3000 – asta este deja puțin ca să accesezi niște fonduri. Și atunci, inevitabil, trebuia să faci o asociație. A apărut programul LEADER, în care se spune clar că se dau fonduri doar la comunități peste 10000 de locuitori. Ei!, nicio comună nu putea să acceseze un asemenea fond. Or, făcându-se asociația, se poate răspunde acestui criteriu al programului” – Int. nr. 2.

În primul an de activitate, conducerea asociației a inițiat și a depus spre finanțare câteva proiecte menite să contribuie la îmbunătățirea calității vieții populației comunelor din componența sa. Aceste proiecte vizează, printre altele, modernizarea serviciilor administrative, creșterea nivelului de competență a

¹⁹ Statutul Asociației microregionale „Câmpia Transilvaniei” județul Cluj (manuscris).

autorităților publice locale din comunele asociate, înființarea unei rețele de consiliere familială sau introducerea apei potabile într-una din comunele asociate. În vederea transpunerii în realitate a acestor proiecte, asociația colaborează cu instituții județene sau cu diverse ONG-uri, pe agenda sa de lucru înscriindu-se și încercarea de stabilire a unor parteneriate și înfrățiri cu structuri similare din Cehia²⁰.

Un alt exemplu de strategie de dezvoltare intercomunitară este cea a Asociației de Dezvoltare Zonală Huedin (ADZH). Asociația a luat ființă în anul 2001, în urma unui proces inițiat și susținut de către Clubul Ecologic „Transilvania” din Cluj-Napoca, un ONG²¹ implicat major în sprijinirea dezvoltării durabile a comunităților din zona Munților Apuseni. Ea reunește interesele locuitorilor din orașul Huedin și comunele învecinate: Beliș, Ciucea, Călățele, Izvorul Crișului, Mărgău, Măguri-Răcătau, Mănăstireni, Mărișel, Râșca, Poieni, Săcuieu și Sâncraiu, care formează Microregiunea Huedin. În anul următor, Clubul Ecologic „Transilvania”, în parteneriat cu Milieukontakt Oost Europa (Olanda) și Institutul pentru Comunități Durabile (SUA), a inițiat proiectul „Dezvoltarea Rurală Durabilă a microregiunii Huedin”²², menit să ofere locuitorilor din zonă cadrul necesar pentru a contribui la dezvoltarea comunităților din care fac parte și să încurajeze toate componentele acestora (autorități locale, mediu de afaceri, organizații neguvernamentale și cetățeni) să abordeze dezvoltarea locală prin implicarea tuturor celor interesați. Programul își propune, de asemenea, stimularea colaborării între cetățeni și autoritățile locale, prin crearea unor mecanisme eficiente de participare publică la luarea deciziilor, urmărindu-se identificarea unor elemente de strategie pentru dezvoltarea durabilă a zonei, precum și susținerea implementării unor proiecte considerate prioritare de către comunitatea microregiunii. Această zonă reprezintă un interes aparte pentru Clubul Ecologic „Transilvania”, care militează și acționează pentru înființarea Parcului Natural al Munților Apuseni și pentru includerea zonei respective în acest areal protejat din punct de vedere ecologic.

Inițiativa Clubului Ecologic „Transilvania” a avut la bază metodologia de lucru denumită „Implicare” (Engage), elaborată de către Institutul pentru Comunități Durabile din SUA. Procesul în sine presupune o analiză rapidă a priorităților unei comunități și luarea măsurilor care să redreseze deficiențele constatate. În ambele faze ale procesului, accentul major este pus pe implicarea

²⁰ D. Vatau, *Bilanț la regionala „Câmpia Transilvaniei”*, www.ziarulfaclia.ro, 22 ianuarie 2008.

²¹ Obiectivele CET sunt: dezvoltarea și implementarea unor programe de dezvoltare locală și regională înscrise pe coordonatele dezvoltării durabile; construirea unui cadru de dialog eficient între autoritățile locale și membrii comunităților; promovarea participării membrilor comunităților în procesele decizionale; educația eco-civică a populației, în special a celei tinere; extinderea și managementul ariilor naturale protejate; promovarea introducerii și utilizării tehnologiilor nepoluante și a găsirii de soluții durabile care să reducă nivelul de poluare existent; sprijinirea organizațiilor neguvernamentale locale și dezvoltarea unor mecanisme de colaborare cu acestea (<http://cetcluj.ro>).

²² <http://www.greenagenda.org/huedin/>

tuturor celor interesați în dezvoltarea durabilă a comunității în care trăiesc. Metodologia a fost implementată cu succes de către respectivul institut în mai multe țări din Europa Centrală și de Est și este prima experiență de acest gen realizată în țara noastră. Ideile generate pe parcursul procesului sunt ideile personale și/sau colective ale membrilor comunității, exprimate în cadrul unui forum comunitar al microregiunii, organizat în data de 11 mai 2002, în Huedin, și desfășurat sub deviza „Împreună pentru viitor!”. Cu această ocazie, peste 120 de persoane, reprezentând toate comunele ADZH și orașul Huedin, s-au întâlnit pentru a dezbate viitorul zonei și pentru a decide care sunt pașii care trebuie urmați pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale locuitorilor din această regiune.

În cadrul acestui forum s-au organizat două secțiuni de lucru, fiecare cu câte cinci subgrupuri de dezbateri. Prima secțiune a avut ca temă „dezvoltarea unei viziuni comunitare”, participanților la dezbateri solicitându-li-se un răspuns la întrebarea „În ce direcție trebuie să se îndrepte comunitatea noastră?”. În general, aceștia au subliniat necesitatea unor schimbări în măsură să le îmbunătățească calitatea vieții, atât lor cât și generațiilor viitoare. Schimbările cele mai importante ar trebui, în opinia participanților la forum, să vizeze următoarele domenii:

- Economic: valorificarea resurselor locale și exploatarea potențialului economic existent; sprijinirea I.M.M-urilor, a asociațiilor familiale și a persoanelor fizice autorizate; instituirea de facilități pentru cei care investesc în zonă; crearea unei baze economice solide, durabile;
- Social: implementarea unui sistem educațional modern, cu resurse financiare capabile să satisfacă nevoile specifice ale zonei; instituirea unor modalități de formare continuă a populației; educația eco-civică a acestora; conservarea și reactivarea tradițiilor; revitalizarea instituțiilor culturale locale; amenajarea unor zone de recreere pentru populație, pentru tineret îndeosebi; asigurarea asistenței sociale pentru vârstnici, înființarea unor cămine pentru bătrânii aflați în dificultate; crearea de locuri de muncă suficiente și bine remunerate; stimularea participării cetățenilor la procesul decizional; asigurarea accesului la informație și a participării la viața publică; formarea unor administrații locale responsabile și eficiente;
- Turism – Agroturism: dezvoltarea rețelei agroturistice și integrarea acesteia în rețeaua turistică deja existentă; dezvoltarea stațiunii montane Vlădeasa; amenajarea unor trasee turistice în măsură să stimuleze afluența de turiști în zonă;
- Mediu: conservarea mediului; ecologizarea zonelor cu probleme; managementul deșeurilor – înființarea unui sistem de colectare a deșeurilor din toate localitățile, amplasarea de coșuri stradale; reîmpădurirea unor zone;
- Infrastructură: dezvoltarea infrastructurii prin construirea sau repararea/întreținerea rețelei de căi de comunicație, a rețelelor de apă potabilă și de canalizare, a celei de telecomunicații etc.

De menționat faptul că ideea asocierii localnicilor pe teren economic (constituirea unor forme asociative agro-turistice, valorificarea resurselor locale, inclusiv prin producerea obiectelor de artizanat, prin cooperative), componentă importantă a dezvoltării durabile, a fost exprimată doar într-un singur grup de lucru, nefiind reținută în sinteza secțiunii.

Cea de a doua secțiune a avut ca obiectiv „identificarea unor proiecte potențiale”, respectiv identificarea a cel puțin cinci proiecte prioritare viabile, posibil a fi implementate în vederea rezolvării unora din problemele/nevoile existente și care să aducă comunitatea microregională mai aproape de realizarea viziunii configurate în cadrul dezbaterilor primei secțiuni. În urma discuțiilor, au fost identificate un număr de 24 de proiecte, exclusiv de natură economică și ecologică. Primele cinci proiecte considerate prioritare, în ordinea voturilor primite, au fost:

- Studiu de fezabilitate pentru înființarea unei rampe de gunoi (la Huedin), care să deservească localitățile întregii microregiuni;
- Finalizarea unui refugiu montan în comuna Măguri-Răcățău;
- Instalarea a două panouri turistice informative la intrările principale în Microregiunea Huedin;
- Studiu de fezabilitate pentru înființarea unei stațiuni montane de schi în comuna Beliș;
- Înființarea unui centru de documentare și informare turistică în Huedin.

Ca și în cazul primei secțiuni, niciunul din cele 24 proiecte nu vizează, din păcate, dimensiunea socială a dezvoltării durabile (stimularea asocierii și cooperării pe teren economic, coagularea intereselor locale, participarea la elaborarea și implementarea unor proiecte, a strategiilor locale de dezvoltare).

Sigur că, așa cum se întâmplă în multe cazuri, aceste proiecte nu s-au realizat decât în parte. Ca reușită din acest punct de vedere este menționată în discuțiile cu reprezentanți ai autorităților locale cooperarea comunelor interesate în promovarea turistică a zonei, prin intermediul unui film documentar preconizat a fi difuzat în Europa occidentală, sau programul de colectare a deșeurilor menajere, în care sunt asociate o parte din consiliile populare din zonă. De asemenea, este menționat parteneriatul, în curs de constituire, între Asociația de Dezvoltare Zonală Huedin și o firmă irlandeză, care intenționează să investească în domeniul valorificării plantelor medicinale și a plantelor tehnice, inclusiv pentru producerea de carburanți ecologici, într-o locație situată cel mai probabil în localitatea Poieni.

„E vorba de o fabrică de prelucrare a plantelor medicinale și a fructelor de pădure și de una de producere a carburanților ecologici. Fiecare comună, pe terenurile excedentare (...), va cultiva acele plante tehnice sau plante medicinale care se pretează la locurile respective și care vor fi valorificate prin aceste unități de producție (...) Ne-am gândit și noi ca toate terenurile care nu se lucrează, dacă se vor înființa aceste unități de către ADZH pe zona Huedinului, vom căuta, căci deja am identificat o parte din ele, să le punem la dispoziția lor, a acestei asociații, și ei să spună: acolo merge rapiță sau merge o cultură care se pretează terenului din zona respectivă” – Int. nr. 4.

Trebuie menționat însă faptul că, pe lângă asemenea strategii intercomunitare „globale”, în anumite cazuri, se pot realiza și asocieri pe obiective punctuale, nu numai între administrațiile locale comunale din același județ, ci și între unele din județe limitrofe. O astfel de asociere, care vizează construirea unei căi de comunicație ce interesează mai multe comune (un drum intercomunal menit să faciliteze comunicarea între trei comune din județele Cluj, Bihor și Sălaj, în condițiile interzicerii accesului vehiculelor cu tracțiune animală pe șoselele naționale) este în curs de definitivare la nivelul primăriei Negreni.

„Avem în atenție un drum de legătură între comuna noastră și comunele Sâg din județul Sălaj și Borod din județul Bihor. Avem proiectul drumului, care să plece din Negreni, de aici de la Valea Negrii (...) și să iasă în Piatra Craiului. Deci pleacă din Negreni, deservește trei cătune de la noi, merge apoi pe limita comunei Sâg și deservește două cătune ale satului Tusa din această comună, și pe urmă coboară la Piatra Craiului, care aparține de comuna Borod. Este un drum în lungime de 12,5 km. Am făcut proiectul anul trecut, pe Măsura 3.5., drumuri forestiere, că o parte din el figura ca drum forestier” – Int. nr. 4.

Un alt asemenea proiect punctual, de această dată în domeniul turismului, este cel privind cooperarea, în curs de perfectare, dintre Consiliile locale Beliș (jud. Cluj) și Horea (jud. Alba) în vederea amenajării unei pârtii de schi în comuna Beliș, menită să contribuie la valorificarea potențialului de cazare și alimentație publică existent deja în zonă, prin dezvoltarea turismului sportiv²³.

În cadrul proiectului „Dezvoltarea Rurală Durabilă a regiunii Huedin” au fost elaborate și „elemente de strategie” pentru dezvoltarea durabilă²⁴ a cinci comune din cadrul ADZH: Sâncraiu, Poieni, Mănăstireni, Săcuieu și Mărgău. Aceste strategii comunitare comunale au fost elaborate de către grupurile locale de lucru, sprijinite în demersul lor de către activiștii CET, scopul lor fiind stabilirea direcțiilor prioritare de dezvoltare durabilă a comunelor respective. În preambulul acestor strategii, se face o analiză a situației locale (la nivelul anului 2003), care are ca scop prezentarea punctelor tari și slabe, precum și a oportunităților și amenințărilor care sunt atașate spațiului geografic și socio-uman al acestora. Această analiză este centrată pe principalele coordonate ale vieții locale – populația și nevoile sociale, starea de ocupare a forței de muncă, starea de sănătate și serviciile medicale, educația și cultura, căile de comunicație și transportul public, infrastructura edilitară, rețelele de apă potabilă și canalizare, serviciile de telefonie

²³ Vezi: luminitasilea@ziuadecj.ro, „Ziua de Cluj”, 17 sept. 2007.

²⁴ Conform documentelor Summitului Mondial din Rio de Janeiro, din 1992, invocate de autorii celor cinci strategii comunale, dezvoltarea durabilă presupune: un nou rol pentru autoritățile locale și liderii comunitari; promovarea bunăstării sociale și economice a membrilor comunității și a calității mediului în zonele de rezidență; implicarea și consultarea localnicilor, inclusiv stimularea organizării acestora pentru a participa la luarea deciziilor; dezvoltarea unei viziuni și a unui plan pentru zonă împreună cu comunitatea locală; dezvoltarea și oferirea serviciilor care îmbunătățesc bunăstarea și calitatea vieții locuitorilor în zona de rezidență.

și cele poștale, industria, agricultura, comerțul și serviciile, turismul și agroturismul, mediul – care sunt prezentate prin prisma problemelor pe care le ridică (cvasi-similare în majoritatea cazurilor), precum și a obiectivelor pe termen mediu și lung, considerate oportune pentru rezolvarea lor și, în general, pentru dezvoltarea comunelor respective. Ea este concepută ca un suport informațional pentru documentarea unor eventuali oameni de afaceri interesați de investiții în zonă, prezența acestora fiind considerată, alături de finanțările prin proiecte, mai ales a celor externe, un factor esențial pentru dezvoltarea respectivelor comunități teritoriale pe toate coordonatele.

Obiectivele prioritare pentru dezvoltarea celor cinci comune și, prin extensie, a întregii zone Huedin, așa cum decurg ele din strategiile elaborate, sunt următoarele:

- Creșterea vizibilității interne și internaționale a comunelor respective, în scopul dezvoltării turismului, atragerii turiștilor, investițiilor și investitorilor, și a facilitării finanțării programelor locale de dezvoltare în domeniile turism, infrastructură, social, economic etc.;
- Formarea profesională în domeniul agroturismului și a turismului rural pentru cât mai mulți locuitori;
- Salvarea/revigorarea tradițiilor locale – obiceiuri, dansuri, port popular, meșteșuguri etc. – cu efecte asupra ocupării profesionale a locuitorilor;
- Stoparea degradării mediului ambiant datorită activităților economice poluante cu deșeuri solide (rumeguș), precum și poluării apelor cu flacoane din polietilenă;
- Creșterea valorii adăugate a produselor și resurselor locale; exploatarea acestora în vederea dezvoltării unei economii locale care să creeze ocupare profesională;
- Inițierea programului de dezvoltare turistică, în vederea realizării unor stațiuni turistice cu facilități pentru practicarea sporturilor de iarnă și de vară specifice zonei montane.

Trecerea în revistă a obiectivelor cuprinse în statutul diferitelor unități teritoriale de planificare, în strategiile de dezvoltare intercomunitare sau comunitare, evidențiază concluzia că la toate aceste nivele accentul este pus mai ales pe coordonatele economică și ecologică a dezvoltării durabile, și doar în subsidiar pe coordonata socială, pe participarea populației locale în procesele de dezvoltare, acesteia revenindu-i mai degrabă un rol pasiv în respectivele procese.

„Deci trebuie să clădim pentru copiii noștri, asta o putem face. Dar noi trebuie să lăsăm la copiii noștri, că pentru ei muncim” – Int. nr. 1; „Și mai avem vreo 1300 de hectare de pădure. N-am intrat la valorificare și să atragem surse importante de venit din vânzarea și comercializarea materialului lemnos, pentru că toți știm că pădurea crește în 70-100 de ani și n-am tăiat de când am intrat în posesie decât sporul de creștere anual. Ca să nu rămânem fără pădure, că trebuie să rămână și urmașilor noștri” – Int. nr. 4.

De altfel, pasivitatea este, se pare, o situație caracteristică întregului nostru mediu rural, relevată în cadrul unor cercetări de teren recente, care vorbesc chiar de neimplicarea comunităților în aceste proiecte de dezvoltare comunitară. Participarea membrilor comunităților care sunt implicate în asemenea demersuri, obligatorie în astfel de proiecte, se realizează în general doar prin contribuția financiară a consiliului local și prin folosirea forței de muncă a celor incluși în programele de asistență materială din partea statului, derulate prin intermediul primăriilor²⁵. Această neimplicare în proiectele de dezvoltare comunitară se datorează faptului că ruralul românesc este dominat actualmente de o „cultură nonparticipativă”, care limitează comunicarea intra și inter-comunitară și „restricționează accesul la resursele distribuite prin proiectele contemporane de dezvoltare”²⁶. Pe de altă parte, ruralii nu sunt, în general, receptivi la proiecte care încearcă să introducă schimbări majore în viața și practicile lor cotidiene. „Motivațiile oamenilor care participă la un proiect de dezvoltare nu sunt, așa cum subliniază L. Chelcea, învățarea unei modalități mai bune de a trăi, creșterea capitalului social, dezvoltarea participativă, generarea unor bunuri globale, creșterea eficienței ș.a.m.d. Mai degrabă ei sunt motivați de scopuri imediate: să își mențină producțiile agricole, să își construiască un drum mai bun pe ruta deja existentă, să asigure servicii de educație și sănătate etc.”²⁷

Strategiile comunitare și intercomunitare amintite mai sus, ca și altele de acest gen, își propun, toate, realizarea unor proiecte de infrastructură regională și locală (alimentare cu apă, canalizări, stații de epurare, rampe de gunoi, extinderea rețelelor de energie electrică, dezvoltarea transportului în comun, introducerea gazului metan), implicarea mai fermă în rezolvarea problemelor de protecție socială și sănătate publică sau în constituirea unor fonduri necesare dezvoltării. Ele nu cuprind însă proiecte care să vizeze formarea și stimularea spiritului asociativ al populației, condiție prealabilă a participării la elaborarea strategiilor de dezvoltare a comunităților („Participarea membrilor comunității este nu doar necesară dezvoltării proiectului, ci reprezintă și un obiectiv pe care programele derulate sub umbrela Fondurilor Sociale îl promovează și încearcă să-l atingă”²⁸), ca o componentă fundamentală a dezvoltării durabile. Necesară în general în mediul rural, această stimulare este cu atât mai necesară în cazul satului românesc, insuficient sau, pe alocuri, aproape deloc racordat la exigențele societății moderne. „Comunitatea sătească este practic lipsită de viață publică. Locuitorii sunt concentrați asupra propriei gospodării și autoizolați în interiorul acesteia. Ceea ce

²⁵ Dana Cornelia Nițulescu, Cristina Băjenaru, *Trifești, un sat la frontiera de est a României*, în Mălina Voicu, Bogdan Voicu (coord.), *op. cit.*, p. 73.

²⁶ B. Voicu, *Introducere: Pe drumul către șase sate*, în Mălina Voicu, Bogdan Voicu, *op. cit.*, p. 21.

²⁷ L. Chelcea, *Cultură și dezvoltare: perspectiva antropologiei culturale*, în *O nouă provocare: dezvoltarea socială*, C. Zamfir, Laura Stoica (coord.), Iași, Edit. Polirom, 2006, p. 126.

²⁸ Ad. Dan, *Dezvoltarea socială prin proiecte comunitare. Rolul fondurilor sociale*, în *O nouă provocare: dezvoltarea socială*, ..., p. 171.

este dincolo de ele este mai degrabă al nimănui, decât al tuturor.”²⁹ Trebuie însă menționat faptul că această „atomizare” a vieții sătești este o caracteristică mai nouă a ruralului nostru, cercetările sociologice din perioada interbelică relevând existența unei vieți comunitare relativ bogate în satul românesc.

Din perspectiva obiectivelor asumate (programele de dezvoltare tind să cuprindă toate aspectele vieții rurale, nefiind centrate suficient pe obiective majore, care, odată înfăptuite, sunt în măsură să producă efecte în toate compartimentele acesteia), ca și din cea a resorturilor exterioare care o pun în mișcare [„(...) în prezent, presiunea pentru modernizarea comunităților rurale vine prea puțin din interior”³⁰], dezvoltarea comunitară apare mai degrabă ca o dezvoltare a comunităților respective.

De fapt, unii din factorii de decizie locali nici nu realizează diferența dintre cele două tipuri de dezvoltare și își înscriu demersurile și eforturile, altfel laudabile, pe coordonatele dezvoltării comunităților.

„(...) dezvoltarea comunitară din punctul meu de vedere este de a crea condiții decente de trai și oamenilor din mediul rural. Adică să poată avea și ei acces la toate căile de informații, să aibă o cale de acces corespunzătoare, nu doar drumuri cu gropi și cu pietriș și așa de mers doar cu căruța. Să poată avea și ei o canalizare, să poată avea și ei condiții de trai decente” – Int. nr. 2.

Pe de altă parte, dezvoltarea durabilă este înțeleasă de unii conducătorii ai administrațiilor locale ca o dezvoltare treptată, cu pași mici și fermi, pe baza unor strategii stabilite de către administrațiile comunale, pornind de la nevoile locale, dar fără consultarea punctuală a membrilor comunității.

„Asta trebuie să se facă zilnic și pas cu pas. Pași mărunți, cum avem noi posibilități. Și a se gândi pentru mâine și pentru fiecare zi în viitor. Trebuie să gândim: azi reparăm drumul, mâine reparăm aducțiunea de apă potabilă, poimâine facem un program! Deci să avem o strategie de zi de zi (...) Pe oameni îi consultăm nu neapărat pentru a face proiecte. Îi consultăm când avem întâlniri cu ei, în adunările cetățenești, atunci ne spun ofurile lor și noi le notăm pe toate. Nu îi consultăm strict pentru un proiect, pentru că noi informația o avem (...) Cunoaștem comunitatea bine și programele noastre vin în întâmpinarea necesităților locale” – Int. nr. 3.

Se conturează, însă, și opinii mai conforme cu sensul real al dezvoltării durabile, după care aceasta înseamnă elaborarea unor planuri de dezvoltare pe termen lung și mediu, pornind de la necesitățile concrete ale comunităților locale, stabilite prin conlucrarea directă cu acestea și finanțate în mod expres.

²⁹ Vl. Pasti, Mihaela Miroiu, C. Codiță, *România – starea de fapt*, vol. I (*Societatea*), București, Edit. Nemira, 1997, p. 58–59.

³⁰ *Ibidem*, p. 62.

„Această dezvoltare durabilă ar trebui gândită și așa începe să se contureze de acuma, gândită de jos în sus. Să vină cu propuneri, cu planuri de dezvoltare pe termen scurt, mediu și lung, de la nivelele de jos, de la comune, județe și pe urmă la nivel de țară. Până acuma totul venea de sus în jos și nu se știa până la ce nivele mai ajungea. De multe ori în mediul rural ajungeau numai vorbele, nu și bani (...)” – Int. nr. 4.

*

* *

Dezvoltarea durabilă a mediului rural presupune, pe lângă asemenea strategii comunitare, și unele de sferă mai redusă de cuprindere, adică și strategii colective, centrate pe grupuri constituite în jurul unor interese economice și/sau de altă natură, bine conturate și explicit formulate. Și aceasta pentru că, așa cum subliniază M. Cernea, majoritatea comunităților administrativ-teritoriale rurale „sunt constituite din grupuri de populație eterogenă, stratificate și împărțite în facțiuni de grupuri cu diferite interese socio-economice”³¹, care pot să-și elaboreze strategii de dezvoltare proprii, în conformitate cu respectivele interese.

Posibilitatea „implantării” unor strategii de dezvoltare centrate pe grupuri depinde, într-o măsură mai mare decât în cazul strategiilor comunitare, de capacitatea de mobilizare a resurselor umane și materiale ale respectivelor grupuri, de capacitatea de asociere, în ultimă analiză, a membrilor unor comunități locale. Acest lucru este însă dificil de realizat în comunitățile noastre sătești, antrenate în momentul de față de un accentuat proces de disoluție comunitară, proces favorizat de distrugerea în perioada de tranziție a „rețelelor comune de acțiune” și de renunțarea ostentativă la „toate activitățile obștești”³², probabil pentru a înlătura, astfel, încă una din legăturile cu vechea societate, cu toate că unele dintre acestea au avut rezultate notabile la vremea respectivă. Alături de disoluția comunitară, un alt factor care frânează dezvoltarea ruralului este diminuarea până la dispariție a spiritului asociativ, a ideii cooperatiste³³, a cărei contribuție la progresul vieții sătești nu poate fi pusă la îndoială. Aversiunea față de asociaționism, identificat până la contopire cu colectivismul agricol din perioada socialismului, cu agricultura cooperatistă, instaurată prin încălcarea brutală a principiului esențial al asocierii, voluntarismul, se manifestă deocamdată cu intensitate maximă la mai toate categoriile de rurali, foști cooperatori sau locuitori din zonele necooperativizate.

„(...) discutam cu unii despre ceva asocieri și spuneau: nouă nu ne mai trebuie că (...) asta-i un fel de pui de colectiv. Deci lor le-a rămas în minte acel colectiv, au rămas așa de bine marcați de CAP, că vorbind de asociere ei se gândesc la acel colectiv în

³¹ Maria Cobianu-Băcanu, *op. cit.*, p. 101.

³² *Ibidem*, p. 96.

³³ „Apariția cooperativei agricole este transformarea cea mai explozivă a secolului XX în viața satului” (M. Cernea, *Sociologia cooperativei agricole*, București, Edit. Academiei, 1974, p. 14). Ideea cooperatistă a găsit un teren fertil de manifestare și în societatea românească din prima jumătate a secolului trecut, cooperativele de consum și credit, dar și de producție contribuind din plin la dezvoltarea unor comunități rurale românești.

care munceai și rămâneai fără nimic” – Int. nr. 2; „Noțiunea de asociere aici încă îi legată de noțiunea de colectiv. Deci oamenii îs încă recalcitranți la orice asociere (...) deși aici n-a fost colectiv și oamenii n-au suferit, se știe ce a fost la Morlaca și la Hodiș.” – Int. nr. 6.

Ea a fost amplificată de eșecul economic al multor asociații agricole postdecembriste, care, datorită pe de o parte absenței unor resurse financiare, inexistenței unui credit rural specializat, iar pe de altă parte managementului lipsit, în multe cazuri, de profesionalism, nu au reușit să își dovedească eficiența în exploatarea resurselor agricole³⁴. Acest management defectuos s-a datorat și tentativei primelor guverne de după '89 de a conserva și valorifica „elitele” rurale comuniste, de a păstra în fruntea „asociațiilor agricole”, în care s-au metamorfozat rapid fostele CAP-uri, în încercarea, sortită eșecului, de „temporizare” a apariției agriculturii capitaliste, pe vechii și, cu unele excepții notabile, pe incapabilii conducători ai acestora.

Nicio asociație din țara asta n-o mers să funcționeze ca să poată să dea nu 500 de kilograme, să-ți dea ceva dumatăle că ai avut un hectar de pământ acolo. N-o putut să producă atâta cât să-și plătească cheltuielile de înființare a culturii și să ajungă să-și deie datorile (...) Care o fost președinte de CAP, deci după revoluție trebuia să-mi arate că el îi mai deștept ca mine și mai bun organizator sau ce știu eu ce să fie și să mă devanseze. Dar care o fost în frunte îs ultimii acuma (...) Dar acuma era momentul să-mi arate că el o fost pregătit și destoinic ca să conducă o societate” – Int. nr. 5.

Deși în contextul economiei de piață înspre care se îndreaptă și ruralul românesc, deocamdată poate într-un ritm insuficient de alert, asocierea pe terenul producției agricole pierde teren în fața ofensivei altor forme de organizare, mai ales a fermelor individuale, cooperarea rămâne un factor esențial al dezvoltării rurale. Urmând exemplul ruralului occidental, cooperarea trebuie să se orienteze spre alte segmente ale economiei rurale, mai ales spre distribuția și vânzarea produselor agricole³⁵. Mai mult decât atât, în calitate de element potențator al dezvoltării comunitare, cooperarea trebuie extinsă pe toate palierele vieții sociale sătești, astfel încât să contribuie la consolidarea acesteia, la asocierea ruralilor în cadrul unor „proiecte economice profitabile”, la motivarea lor „pentru a participa voluntar la acțiuni comune”, la stimularea activismului local, redus actualmente la minimum³⁶, toate acestea având ca rezultată dezirabilă înscrierea fermă a comunităților noastre rurale pe coordonatele modernității.

„Acesta este viitorul. Asocierea pe grupuri de interese, pe grupuri de producători, pe grupuri de meseriași. În toată lumea (...) au de câștigat cei care sunt într-o formă asociativă, atât la nivel de agricultură, cât și la nivel de servicii sau producție. În viitor

³⁴ B.Voicu, *op. cit.*, p. 20.

³⁵ Ad. Hatos, *Colectivism după colectivism? Forme asociative de organizare în agricultura românească de tranziție: 1990–2002*, Iași, Edit. Lumen, 2006, p. 353.

³⁶ Dana Cornelia Nițulescu, Cristina Băjenaru, *op. cit.*, p. 71.

agricultura nu se va mai putea face cum se face la ora actuală, fiecare cu parcela lui. Trebuie să se asocieze. Așa vor avea acces la utilaje, își vor putea cumpăra utilaje ca să-și poată lucra terenurile, vor avea acces la subvenții de la stat pentru culturi. Asta [formele asociative] este foarte avansată în toate țările Comunității Europene. Dar oamenii sunt foarte reticenți la capitolul asociere, nu am reușit să facem ceva în această direcție(...) Nu înțeleg beneficiile pe care le-ar putea avea dacă ar valorifica anumite treburi împreună. Plus că de aici pleacă toate greutatețile și cu vânzarea animalelor la piața liberă, care oricum va fi pe cale de dispariție. Omul îi nevoit să-și vândă produsul la prețul care i-l oferă piața. Pe viitor, aceste asociații, când vor funcționa și celelalte (...) abatoare, carmangerii, tot felul de unități de prelucrare a produselor agricole, vor lucra pe bază de contracte, contracte ferme, și nu vor putea beneficia de aceste avantaje decât cei care vor fi asociați. Și atunci nu va fi nevoit să meargă cetățeanul sau crescătorul cu animalul sau cu produsul lui în piață, să fie la discreția intermediarilor, că vor avea un contract ferm cu firma de industrializare a produsului respectiv și altul va fi și prețul, bineînțeles.” – Int. nr. 4.

Lista interviurilor:

- Int. nr. 1: I.R., primarul comunei Viișoara, președintele Asociației Județene a Comunelor.
- Int. nr. 2: A.B., directoarea Asociației microregionale „Câmpia Transilvaniei”.
- Int. nr. 3: I.P., primarul comunei Ciucea.
- Int. nr. 4: L.U., primarul comunei Negreni.
- Int. nr. 5: I.P., fermier din Coruș (comuna Baciu).
- Int. nr. 6: V. M., pensionar din Valea Drăganului (comuna Poieni).